

Dolmabahçe-Beşiktaş arasında ana arter üzerinde bulunan Çınarlar
(Platanus acerifolia L.) hakkında Rapor

İ.Ü.Orman Fakültesi Dekanlığınca 1.10.1990 gün ve 1506/3089 sayılı kenar yazı ile havale edilen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığının 18.9.1990 gün ve 1789-Gn 27810 sayılı ve "Dolmabahçe-Beşiktaş arasında ana arter üzerinde bulunan çınarların devrildiği ve bunların neden devrildiği ve vegetirilecek çözüm önerileri hakkında görüş belirtilmesinin ,, istendiği yazısı üzerine 19.10.990 günü adı geçen ağaçların durumu Milli Saraylar Daire Başkanlığı Park ve Bahçeler Şube Müdürü Sayın Refik Fidan ile birlikte tarafımızdan yerinde incelendi. İnceleme sonuçları, alınması gerekli önlemler ve çözüm önerileri aşağıda kısaca açıklanmış bulunmaktadır.

Dolmabahçe'den Akaretler kavşağına kadar olan yolun iki tarafında bulunan çınarlar (Platanus acerifolia L.) mevcut kayıtlara göre buraya 80 yıl önce dikilmişlerdir. Ancak başlangıçta ağaçlar genç iken fazla dikkati çekmeyen, fakat ilerleyen yaşla birlikte büyüyen tepeleri, kendileri için yanlara doğru yeterli mükaf bulamamaları sonucu daha çok boyuna ve yukarı doğru büyümek zorunda bırakacak şekilde birbirine yakın dikilmişlerdir.

Ayrıca sarayın çok yüksek duvarları ve karşı taraftaki yamacın yüksek ve dik oluşu nedeniyle ağaçların bulunuş yeri adeta yapay bir "Kanyon,, görünümünü arz etmektedir. Bu durum doğu ve batı yönlerden az ışık alan ağaçların ışığa ulaşmak üzere yukarı doğru büyümelerini teşvik edici ek bir faktör olmuştur. Bunun sonucu gövdeler toprağa yakın kısımlarında gerekli kalınlık ve çap'a ulaşamayarak, daha çok uzun bir silindir veya sütun biçimi alarak yukarı yönelmiş ve oldukça üstten dallanma yapmışlardır.

Bugünkü durumda, yani toprağa yakın kısımlarında ince ve uzun gövdelerin üst kısımlarında dallanmış bir tepeyi taşımaları statik dengenin bozularak ağırlık merkezinin yukarıya kayması gibi tehlikeli ve istenmeyen bir sonuç ortaya çıkmıştır. Buna ilâveten devamlı ve kuvvetli kuzey rüzgârlarının mekanik etkisiyle gövde ve daha belirgin olarak tepeler güney ve doğuya (yani yol ve saray bahçe ve binalarının duvarlarına doğru) eğilerek yönelmiş bulunmaktadır.

Adı geçen ana arter üzerinde 7 Temmuz 1990 günü devrilen çınar ağacının kalıntısı kütükde ve daha sonra olay günü yerinde alınan fotoğraflarda yaptığımız incelemede devrilmeye İstanbulda çınarlardan başka İhlamur, Dişbudak v.s gibi yapraklı ağaçlarda da görülen ve yaşlı ağaçları devrilme ve ölüme sürükleyen odun tahripçisi Ganoderma appla natum adlı mantarla neden olunduğunu saptamış bulunuyoruz.

Mantarın sporları ağaçlara çeşitli amaçlarla daha önce açılan herdeklerin kazı işleri sırasında yahut da otomobil çarpmaları v.s. sonucu toprağa yakın gövde kısımları veya kök boynu ve gövdeye yakın köklerde açılan yara yerlerinden girerek bu kısımları ve yakın gövde partilerini 10-15 senelik bir zaman periyodu içerisinde tamamen çürütmüştür. Çürüme sadece gövdenin öz ve diğer yaşlı kısımlarında gerçekleştiğinden ve gövde iç kısmının her zaman boşalmaması nedeniyle çürüklük dışarıdan belli olmaz veya olmayabilir. Ancak çürütme nedeniyle bu kısımlar gövde üst kısmı ve tepeyi taşıma gücünü büyük ölçüde yitirir. Ağaç da dıştan sağlıklı bir görünüm sergilemeye devam eder. Fakat önceden kestirilmesi olanaksız uzun veya kısa bir süre sonra ve çoğu kez olduğu üzere hiç beklenmedik bir anda herhangi özel bir dış neden ve etken (Fırtına, deprem v.s) olmasına gerek kalmaksızın gövde tepenin eğik olduğu tarafa doğru büyük bir gürültü ile yıkılarak devrilir ve bu da ağacın ölümü ve sonu olur.

Mantarın ağaç üzerinde bulunan tek bir üreme organı dahi o gövdenin aşırı derecede çürütülmüş olduğunu gösterir. Mantarın küçüklü büyüklü üreme organlarının ağaçların gövdeleri üzerinde görülmesi başlangıç değil sonuçtur ve gövdenin en azından 10-15 yıldan bu tarafa sürekli olarak çürütülmüş olduğunu gösterir.

Sonuç ve Öneriler:

1- Gerek sarayın yol tarafındaki küçük parktaki çok yaşlı gerekse ana yol üzerindeki çınarlarda adı geçen mantarın üreme organlarının bulunduğu kök, kök boynu ve gövde ayağı çürütülmüş ağaçlarla, ölmüş ve kuru dikili ağaçların kesilerek uzaklaştırılması ve bunların yerine genç, gölgeye dayanıklı veya yarı gölge ağaçlarının getirilmesi gerekir.

2- Mevcut ve gövdede odun çürüklüğü göstermeyen ağaçlarda gövde ve tepe dengesini sağlamak üzere tepeleri küçültülecek şekilde kuvvetli budama yapılmalı ve kuru dalların hepsi uzaklaştırılarak tepe bakımı yapılmalı.

3- Mümkün olduğu kadar ağaçlarda gereksiz yaralanmalardan kaçınılmalı, zorunlu olarak açılan yaralara fungicid karakterde koruyucu maddeler sürülmelidir.

Prof. Dr. Suat ÜRGENÇ

Prof. Dr. Muzaffer SELİK

Prof. Dr. Faik YALTIK